

Košický vládní program a dnešek

V roce třicátého pátého výročí osvobození Československa Sovětskou armádou vzpomínáme i výročí památného dne 5. dubna 1945, kdy byl v osvobozených Košicích vyhlášený program první domácí vlády republiky, vlády Národní fronty Čechů a Slováků. Vešel do naší historie pod názvem Košický vládní program a představuje počátek kvalitativně nové etapy ve vývoji československého státu, je významným milníkem nejen v dějinách obou našich národů, ale i přelomem v celé politice Komunistické strany Československa. Představitelé KSČ po březnových jednáních roku 1944 v Moskvě prosazují se poprvé, ale i s definitivní platností jako nejvýznamnější reprezentanti státní politiky a garanti kvalitativně nové politiky lidově demokratického Československa.

Košický vládní program, který vypracovalo moskevské vedení Komunistické strany Československa v čele s Klementem Gottwaldem, představoval ucelenou platformu, podle níž se měl československý stát vyvíjet v nových třídách, politických i hospodářských podmínkách. Vyjadřoval základní linii a úkoly naší národní a demokratické revoluce i možnosti jejího přerůstání v socialistickou revoluci. Položil však nejen politické základy lidové demokracie v Československu, ale i základy jeho účinné obrany a bezpečnosti pro budoucnost.

Košický vládní program je tedy jedním z nejvýznamnějších politických dokumentů v novodobých dějinách českého a slovenského národa.

Jeho význam spočívá v tom, že politicky vyjadřuje hluboký předěl v dějinách našich národů, který vytváří blíží se porážka hitlerovského fašismu a s ní spojený zánik protektorátu a klerofašistického slovenského státu, předěl, který je umožněn osvobozením Československa Sovětskou armádou a vyvrcholením národně osvobozenického boje českého a slovenského národa za osvobození Československé republiky na nových sociálně třídách a národně politických základech a vztazích.

Košický vládní program vyjadřuje a charakterizuje zásadní mezinárodně politické i vnitropolitické změny v celkové situaci Československa na přelomu konce druhé světové války a období poválečné obnovy s perspektivou budování nového společenského řádu. Jako politický program je produktem vzájemných vztahů rozhodujících politických sil československého protifašistického odboje, je výrazem jejich představ a koncepcí celkové politické a státní činnosti v složitých podmínkách, kdy se dokončoval proces osvobození Československa a obnova politického, hospodářského a kulturního života našich národů v nově se vytvářející československé lidové demokracii.

Košický vládní program plně odpovídal požadavkům politického programu vpravdě historického významu, protože stanovil pevné a jasné kontury budování lidově demokratické CSR a sehrál důležitou mobilizující úlohu v politickém životě československé společnosti v této významné fázi národní a demokratické revoluce v Československu. Jeho uskutečňování zajišťovalo a vytvářelo potřebnou sociálně politickou bázi pro hluboké státně politické, ekonomické a sociální přeměny a zároveň povzbuzovalo celkový revoluční proces.

Správně chápat a hodnotit Košický vládní program znamená začlenit jej do historického kontextu ideologických a politických souvislostí mezinárodního i vnitropolitického charakteru, které podmiňovaly vznik československé lidové demokracie.

Košický vládní program, jako ucelený program národní a demokratické revoluce, obsahoval i zásady výstavby nové československé branné moci, především armády, jako nástroje lidově demokratického režimu. Vojenský program nové vlády byl bezprostřední součástí celé politiky. Byl projevem uplatňování vedoucí úlohy Komunistické strany Československa v otázkách vojenské politiky nového lidově demokratického zřízení.

KSC na jednání o vládním programu v březnu roku 1945 prosadila svou politickou a programovou koncepci a usilovala o využití a zakotvení všeho pokrokového, co vzniklo v průběhu národně osvobozenického boje lidu a probíhající národní a demokratické revoluce.

Jedním ze základních východisek budování bezpečnosti a obrany lidově demokratického Československa byl spolehlivý a účinný systém spojení, který vylučoval opakování událostí z let 1938—1939. Poučení z Mnichova a osvobození naší vlasti Sovětskou armádou plně přesvědčily náš lid o tom, že jedinou spoehlivou zárukou našeho spojení bude co nejtěsnější spolupráce se Sovětským svazem.

Dalším východiskem a předpokladem účinné bezpečnosti a obrany republiky od roku 1945 bylo budování nových československých ozbrojených sil. Košický vládní program stanovil charakter nové armády v tom, že armáda musí být neoddělitelnou součástí lidově demokratického zřízení, antifašistická, národně osvobozenická, armáda skutečně demokratická, která uskutečňuje vůli lidu, je spjatá s lidem a těší se jeho důvěře.

V Košickém vládním programu krystalizují základní společenské přeměny revolučního charakteru, spojené s nástupem dělnické třídy a její strany do vedení státu a společnosti s vytvořením široké Národní fronty jako politického výrazu svazku pracujících lidu měst a venkova včetně protifašisticky orientované části buržoazie za vedoucí úlohy dělnické třídy.

Mezinárodně politicky Košický vládní program vyjadřuje zásadní změnu v poměru sil, charakterizovanou rozhodující úlohou SSSR v boji proti hitlerovskému Německu a při jeho porážce, a v důsledku toho i významného vlivu, který měla osvoboditelská úloha Sovětského svazu pro utváření poválečné Evropy, pro pokojný rozvoj a přerůstání národně demokratické revoluce v Československu v revoluci socialistickou.

Podstatnou úlohu při výstavbě lidové armády měly sehrát kádrové zdroje, především se zbraní v rukou bojující složky branných sil našich národů doma i za hranicemi na základě 1. čs. armádního sboru v SSSR. To dávalo záruku, že její kádrové složení bude zkušené, politicky pevné a revoluční, že se stane zárukou nového demokratického charakteru československé armády.

Významnou tezí Košického vládního programu byla orientace na spolupráci naší nové armády se Sovětskou armádou. K její realizaci mělo dojít tím, že organizace, výzbroj a výcvik měly být stejné jako v Sovětské armádě.

Počáteční formování nové československé armády bylo provázeno bezprostředním plněním bojových úkolů na frontě po boku Sovětské armády v podobě 1. čs. armádního sboru v SSSR, který prošel slavnou bojovou cestou.

Program výstavby nové československé armády stanovil i požadavek její političnosti. Znamenal, že buržoazie ztratila svůj ideově politický vliv na armádu. Političnost nové armády měla být realizována hlavně prostřednictvím cílevědomé výchovy vojáků k pokrokovým a bojovým tradicím našeho lidu, v duchu vlastnictví, oddanosti a odhodlanosti bránit vymoženosti nového lidově demokratického zřízení.

V souladu s programem političnosti armády, který vytvořil základní rys nového charakteru armády, bylo významné rozhodnutí vlády o zřízení ve všech vojenských jednotkách, složkách a ústavech instituce osvětových důstojníků jako zástupců příslušných velitelů. To znamenalo

posílení pozic Komunistické strany Československa.

Vojenská politika kladla velký důraz na výstavbu nového velitelského sboru. Prvním požadavkem byla očista armády od všech zrádcovských, kolaborantských, antidemokratických a protilidových živlů. Očista důstojnického sboru a nová kritéria pro jeho výběr měly vytvářet předpoklady pro změnu třídně politického profilu velitelských kádřů a zabezpečit tak demokratický charakter budované armády. Velitelská místa v nové armádě měli zastávat jen důstojníci úpřímně demokratického, skutečně antifasistického smýšlení.

Velmi důležité bylo ustanovení, které určovalo, že jmenování a povyšování důstojníků nebude podmíněno jen formálními kritérii, ale že bude podporovaný mimořádně rychlý postup zejména těch, kteří se osvědčili v boji na frontě.

Součástí výstavby nového velitelského sboru československé armády bylo jeho školení, odborná a politická připravenost pro zastávané funkce u vojsk, ve štábech, vojenských školách a zařízeních. Proto Košický vládní program určoval, že vláda bude dbát o to, aby důstojníci si osvojili co nejvíc bojových zkušeností Sovětské armády a našich bojujících jednotek.

Nové československé ozbrojené síly byly budované jako armády obou našich bratrských národů, Čechů a Slováků, a proto Košický vládní program zdůrazňoval plné respektování jejich státoprávních posílení ve všech oblastech společenského života podle zásady rovný s rovným.

Podle Košického vládního programu se měly vytvořit v rámci jednotné československé branné moci a při zachování plné jednotnosti velení a armádní organizace slovenské národní vojenské jednotky. Toto rozhodnutí vycházelo z konkrétně historické situace vývoje Slovenska v letech 1939–1945. Vytváření slovenských vojenských útvarů v rámci jednotné československé branné moci bylo součástí koncepce KSČ na počáteční výstavbu nové armády od roku 1945. Slovenské národní vojenské jednotky jako vývojový stupeň ve výstavbě naší lidové armády byly později překonané jak z hlediska politického, tak i vojenských potřeb. Proto se upustilo od výstavby těchto jednotek v zájmu lidové demokratického zřízení a jednoty armády.

Vojenská politika KSČ v Košickém vládním programu vycházela z leninských principů a z konkrétních historických podmínek vývoje revoluce. KSČ měla jasno v konečných cílech své vojenské politiky. Měla však na zřeteli, že nemůže přistupovat v roce 1945 k přímé výstavbě socialistické armády. Při respektování vý-

vojových etap sehrála tato zásada významné místo, byla jedním z předních prostředků tvůrčího přístupu k teorii a praxi strany. Vojenská politika v období národní a demokratické revoluce vytvářela základnu pro pozdější politiku budování socialistické armády.

Realizace Košického vládního programu na úseku budování nové lidové armády narážela na odpor reakce, která se snažila o maximální kontinuitu staré předmnichovské armády. Dokladem toho je, že záměrně bránila tomu, aby se v armádě mohli uplatnit pokrokoví a demokratičtí důstojníci. Reakce sabotovala i očistu důstojnického sboru. Zásada nadstranickosti měla sloužit tomu, aby se nenarušovala její morálně politická jednotka. Činnost reakce při sabotování vojenské politiky Košického vládního programu směřovala hlavně k těmto otázkám:

- obnovit starou buržoazní vojenskou doktrínu,

- dosáhnout zrušení politickovychovné práce v armádě, hlavně prostřednictvím odstranění osvětového aparátu,

- zabránit výstavbě velitelského sboru demokratického a lidového charakteru,

- oslabovat spolenectví a budování naší armády podle vzoru sovětských ozbrojených sil.

Základní směr vývoje v ozbrojených silách však určovala dělnická třída v čele s Komunistickou stranou Československa, ve spolenectví s ostatními pokrokovými silami společnosti. I když nositelé pokroku v armádě, dělníci a rolníci, neměli v období let 1945–1948 rozhodující postavení a pozice ve velitelském sboru armády, nedošlo k takovým třídním a politickým přeměnám, aby se reakci podařilo realizovat plány na využití armády ve svůj prospěch v nastávajícím mocensko-politickém střetnutí buržoazie a dělnické třídy.

Po volbách v roce 1946, kdy se dostal do čela vlády Klement Gottwald, řešily se otázky vojenské politiky v Budovatelském programu třetí poválečné československé vlády. Hlavním cílem, který si vláda vytýčila, bylo upevňování lidového a demokratického charakteru armády. Důraz položila na mravně politickou výchovu, na upevňování armády jako společenské organizace našich národů, Čechů a Slováků, na upevňování vojenské kázně založené na národním a demokratickém uvědomění.

Poválečná léta probíhala v Československu jako proces prohlubování politických a společenských rozporů, v období, kdy světový imperialismus rozbil válečnou protihitlerovskou koalici západních států a SSSR a směřoval k aktivní přípravě dalšího světového válečného konfliktu.

Celkový vývoj budování naší armády od roku 1945 na základě Košického vládního programu však umožnil, že v době únorových událostí roku 1948 stála Československá lidová armáda na pozicích lidu. Pokrokové síly v armádě izolovaly tehdy kontrarevoluční síly a kolísající část velitelského sboru. Československé ozbrojené síly byly připravené vystoupit po boku pracujících na obranu lidově demokratického zřízení, za další rozvoj na cestě k socialismu.

Po Únoru 1948 se začala výstavba československých ozbrojených sil budovat na socialistických principech. Prohlubovalo a rozvíjelo se v nových podmínkách to, co vzniklo v období let 1945—1948 na základě zásad Košického vládního programu. V plné míře se uplatnila v praxi i zákonitost budování obrany nového společenského zřízení. Naše armáda, jako důležitý činitel obrany státu, se začala budovat podle vzoru Sovětské armády, na zásadě základního principu výstavby ozbrojených sil, vedoucí úlohy KSČ. Zejména v první polovině padesátých let, která byla charakterizována růstem nebezpečí vypuknutí světové války, byl nám významně nápomocný Sovětský svaz a jeho armáda.

KSČ, která se opírala o široké lidové masy, začala budovat armádu nového, socialistického typu. Vojenští odborníci, kteří přišli ze Sovětského svazu na žádost vlády Československa, pomáhali zdokonalovat strukturu vojenských orgánů, formovat útvary a svazky různých druhů ozbrojených sil, řešit složité otázky bojové a mobilizační připravenosti, bojové a politické připravenosti z hlediska naší specifiky. Velkou pomoc nám poskytli při přípravě důstojnických kádru, ve vybavení výzbrojí a bojovou technikou.

Důležitou úlohu při upevňování bojového společenství mezi armádami evropských socialistických států měly dvoustranné smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, uzavřené v poválečném období. Dávaly širší možnosti pro spolupráci v politické, ekonomické a vojenské oblasti na základě rovnoprávnosti. Napomáhaly úspěšnému plnění složitých úkolů upevnění obranyschopnosti našeho státu.

Začátkem nové etapy bojové spolupráce mezi armádami evropských států socialismu bylo uzavření vojenskopolitického svazku armád Varšavské smlouvy 14. května 1955. Tato akce byla čtvrtým opatřením na vytvoření vojenského bloku NATO, který uzavřely největší kapitalistické státy Evropy a Ameriky. Varšavská smlouva se tak stala účinným nástrojem internacionální obrany socialismu a míru v Evropě.

Členské státy Varšavské smlouvy stále více ovlivňují řešení mezinárodních problémů v zájmu nejen své bezpečnosti, ale celého světového míru a pokroku.

Ve vývoji posledních let došlo k dalšímu upevnění politických, ekonomických, ideologických a vojenskostrategických základů spolupráce států a armád Varšavské smlouvy.

K významným změnám v tomto směru dochází v naší armádě v důsledku vědeckotechnického pokroku, který předurčil rozvoj všech druhů ozbrojených sil, zvýšil jejich bojovou sílu a přinesl mnoho nového do způsobů vedení ozbrojeného zápasu i do řízení a velení vojskům.

V důsledku toho došlo ke

- kvalitativním změnám v soudobé bojové technice,
- rozvíjení mechanizace a automatizace činností v oblasti velení, při přípravě a získávání údajů pro vedení bojové činnosti,
- změnám v názorech na vedení soudobé bojové činnosti,
- novému pojetí a otázkám rozvoje tvrdě ho myšlení velitelů a štábů.

Díky kolektivnímu úsilí spojeneckých států Varšavské smlouvy jsou naše ozbrojené síly na vysokém stupni bojové pohotovosti. Mají ve výzbroji vše potřebné k odražení agresora.

Pozemní vojska mají dokonalou organizaci, mají ve výzbroji raketové zbraně různého určení, dokonalou tankovou a obrněnou techniku, hlavně a reaktivní dělostřelectvo a další soudobé druhy zbraní.

Vojska protivzdušné obrany jsou v neustálé bojové pohotovosti ke spolehlivé obraně vzdušné hranice. Mají ve výzbroji dokonalé prostředky k varování o vzdušném napadení, silnou protiletadlovou raketovou techniku, leteckou a radiolokační techniku, schopnou zjišťovat cíle v různých výškách a vzdálenostech, spolehlivě je ničit v jakýchkoli podmínkách vzdušné situace.

Leteckvo má ve výzbroji dokonalou techniku — letouny s nadzvukovými rychlostmi letu, leteckými raketovými zbraněmi, soudobou navigační a radioelektronickou výstavou. Ta umožňuje plnit bojové úkoly v normálních a složitých meteorologických podmínkách ve dne i v noci. Kromě toho dopravní, výsadkové a bojové vrtulníky mohou vysazovat vojska, vést průzkum, dopravovat náklady, ničit obrněné cíle a palebné prostředky nepřítelů a plnit další složité úkoly soudobého boje.

Zkušenosti z různorodého použití soudobé bojové techniky a výzbroje v boji a operaci získává naše armáda v průběhu

společných operačně taktických cvičení různého významu.

Při plnění celé řady úkolů k upevnění bojového bratrství mají velký význam představitelé hlavního velení Spojených ozbrojených sil v naší armádě. Na základě neustálého a nepřetržitého styku poskytují praktickou pomoc při řešení složitých problémů řízení vojsk, při výchově a výcviku a v dalších problémech. Různé formy a metody spolupráce v oblasti vojenskosti jsou velmi důležitým faktorem upevňování a všestranného rozvoje bojové spolupráce.

Tento systém spolupráce zahrnuje prakticky všechny stránky života a činnosti naší armády. Zakládá se na leninském učení o nutnosti střežit vymoženosti revoluce, naší lidovou moc. Má nejen národní, ale i internacionální význam, je všestran-

ný, trvalý a prakticky se uskutečňuje na všech stupních armády.

Různé formy spolupráce zahrnují také všechny otázky, jako jsou např. koordinace plánů výstavby ozbrojených sil, vojensko-technická spolupráce, společná příprava vojsk, další rozvoj vojenské vědy, vzájemná pomoc při přípravě kádrů, výchova vojsk, organizace stranickopolitické práce a další sféry společné činnosti.

Spolupráce, která zahrnuje otázky zkonkretizování přípravy štábů a vojsk, souvisí s dalším rozvojem vojenské vědy, rozpracováním jednotných názorů na charakter a způsoby vedení boje a operace. Úspěšné plnění různorodých vědeckých úkolů vyžaduje všestrannou spolupráci mezi tvůrčími kolektivy, širokou výměnu názorů a společné rozpracování problematiky. To napomáhá rozvíjení tvůrčího myšlení a vyvození jednotných názorů na rozvoj socialistické vojenské vědy.

Ve vývoji posledních let došlo k dalšímu upevnění politických, ekonomických, ideologických a vojenskostrategických základů spolupráce států a armád Varšavské smlouvy. Závěry XXV. sjezdu KSSS a XV. sjezdu KSČ mají velký význam pro další posilování obrany socialistického Československa. Jejich plnění bude znamenat i další upevňování socialistického systému obrany a bezpečnosti jako základní podmínky mírového života našeho lidu.

Naše zkušenosti z budování obrany naší vlasti od roku 1945, kdy základem byl Košický vládní program, až po dnešek, nás plně přesvědčují o správnosti nastoupené cesty. Upevňování obrany a bezpečnosti socialistického Československa, v pevné jednotě se státy Varšavské smlouvy v čele se Sovětským svazem, je trvalým úkolem na cestě budování vyspělé socialistické společnosti tak, jak ji vytyčila Komunistická strana Československa na svém XV. sjezdu.